

Pravo na neovisan sud

Prkačin, Filip

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Law / Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:199:703133>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-05**

Repository / Repozitorij:

[Repository Faculty of Law University of Zagreb](#)

Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Katedra za građansko procesno pravo

Filip Prkačin

Pravo na neovisan sud

Diplomski rad

Mentor: doc. dr. sc. Marko Bratković

Zagreb, listopad 2023.

Sadržaj

1. Uvod.....	1
2. Definicija neovisnog suda u praksi Strazburškog suda.....	2
3. Utjecaj politike na neovisnost sudstva.....	4
3.1. Predmet <i>Miroslava Todorova protiv Bugarske</i>	4
3.2. Predmet <i>Selahattin Demirtaş protiv Turske (br. 2)</i>	5
3.3. Predmet <i>Guðmundur Andri Ástráðsson protiv Islanda</i>	6
3.4. Predmet <i>Holm protiv Švedske</i>	7
4. Utjecaj na neovisnost suda unutar samoga sustava sudstva.....	8
4.1. Predmet <i>Agrokompleks protiv Ukrajine</i>	8
4.2. Predmet <i>Parlov-Tkalčić protiv Hrvatske</i>	9
4.3. Predmet <i>Denisov protiv Ukrajine</i>	10
5. Funkcioniranje suda kao neovisnog tijela u odnosu na zakonodavnu i izvršnu vlast.....	11
5.1. Predmet <i>Procola protiv Luksemburga</i>	11
5.2. Predmet <i>UFC Que Choisir Côte d’Or protiv Francuske</i>	12
5.3. Predmet <i>Reczkowicz protiv Poljske</i>	12
5.4. Predmet <i>Advance Pharma Sp. Z.o.o. protiv Poljske</i>	13
5.5. Predmet <i>Grzeda protiv Poljske</i>	14
5.6. Predmet <i>Cambell i Fell protiv Ujedinjenog Kraljevstva</i>	14
5.7. Predmet <i>Filippini protiv San Marina</i>	15
5.8. Predmet <i>Thiam protiv Francuske</i>	15
5.9. Predmet <i>Bilgen protiv Turske</i>	16
5.10. Predmet <i>Vasilescu protiv Rumunjske</i>	17
6. Narušenje dojma neovisnosti	18
6.1. Predmet <i>Thaler protiv Austrije</i>	18
6.2. Predmet <i>Luka protiv Rumunjske</i>	18
6.3. Predmet <i>Maktouf i Damjanović protiv Bosne i Hercegovine</i>	19
6.4. Predmet <i>Langborger protiv Švedske</i>	19
6.5. Predmet <i>Sramek protiv Austrije</i>	20

6.6.	Predmet <i>Sacilor-Lormines protiv Francuske</i>	21
6.7.	Predmet <i>Incal protiv Turske</i>	22
6.8.	Predmet <i>McGonnell protiv Ujedinjenog Kraljevstva</i>	22
6.9.	Predmet <i>Ramos Nunes de Carvalho e Sà protiv Portugala</i>	23
7.	Pravo na neovisan sud u praksi hrvatskih sudova.....	24
8.	Zaključak.....	27
	Literatura	28

Izjava o izvornosti

Ja, Filip Prkačin, pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključivi autor diplomskog rada te da u radu nisu na nedozvoljeni način (bez pravilnog citiranja) korišteni dijelovi tuđih radova te da se prilikom izrade rada nisam koristio drugim izvorima do onih navedenih u radu.

1. Uvod

Svakodnevno iščitavajući aktualne događaje nerijetko nailazimo i na zbivanja u hrvatskom pravosuđu koja zasigurno sama po sebi dovode u pitanje neovisnost sudstva. Zanimljivim se stoga činilo proučiti kako Europski sud za ljudska prava i hrvatski sudovi utvrđuju povrede prava na neovisan sud. Europskom konvencijom za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda¹ propisuje se da svatko ima pravo da zakonom ustanovljeni neovisan i nepristran sud pravično, javno i u razumnom roku ispita njegov slučaj radi utvrđivanja prava i obveza građanske naravi ili podizanja optužnice za kazneno djelo. Spomenuti koncept neovisnog i nepristranog suda najčešće se pojavljuje zajednički, ali postoje određena razlikovanja u značenju tih pojmova. S jedne strane, pojam neovisnosti suda odnosi se na izostanak vezanosti sudstva s bilo kojom drugom vlasti, dok s druge strane, nepristranost se odnosi na nepristranost stranaka i drugih sudionika u sudskom postupku.²

Pojam neovisnost općenito se odnosi na vezu sudstva s drugim institucijama i agencijama. Neovisan sudac je sudac koji nije pod utjecajem ili kontrolom nekoga drugoga, a nejasnost u definiranju pojma neovisnosti može se pojaviti upravo zbog toga što postoji više vrsta institucija od kojih sudstvo treba biti neovisno. Postoje tri oblika sudske neovisnosti: individualna autonomija, neovisnost od stranaka i neovisnost od politike. Treći oblik neovisnosti sudstva vezan je uz pojam tzv. „političke izolacije“ kojim je utvrđen zahtjev da sudstvo bude neovisno o političkim institucijama i javnosti, a općepolitička neovisnost sudstva znači donošenje odluke suda primjenom pozitivnih pravnih propisa lišene utjecaja javnih politika i određenih političkih aktera te javnog mnijenja.³ S druge strane, treba istaknuti da neovisnost sudaca nije apsolutna jer su suci u izvršavanju svoje sudačke dužnosti vezani Ustavom i zakonima te se neovisnost u suđenju manifestira tako da suci nisu vezani uputama o tome kako odlučiti o konkretnoj pravnoj stvari. Vrijedan element koji doprinosi objektivnosti i zakonitosti u suđenju je i stvaranje povoljnog radnog ambijenta.

Razlikuju se materijalna i formalna neovisnost sudaca. Materijalna neovisnost sudaca odnosi se na jamstvo stalnosti, nepremjestivosti i neuklonjivosti sudaca, dok se formalna

¹ Europska konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, Narodne novine - Međunarodni ugovori, br. 18/97, 6/99, 14/02, 13/03, 9/05, 1/06, 2/10, 13/17, članak 6., dalje u tekstu: Konvencija.

² Van Dijk *et al.*, *Theory and Practice of the European Convention on Human rights*, 5. izdanje, str. 599.

³ Owen M. Fiss, *The Limits of Judicial Independence*, *The University of Miami Inter-American Law Review*, Vol. 25, No. 1 (Jesen, 1993.) str. 57–60.

neovisnost ogleđa u osiguravanju imuniteta u obavljanju sudačke dužnosti. U ovom kontekstu isto tako treba razlikovati pojmove sudačkog indemnitetā i sudačkog imuniteta. Sudački indemnitet se odnosi na pravo suca da ne smije biti pozvan na odgovornost, pritvoren ili kaŕnjen zbog izraženog mišljenja ili glasanja pri donošenju sudske odluke, dok se sudački imunitet odnosi na institut kojim sudac ne moŕe u postupku pokrenutom zbog kaznenog djela učinjenog u obavljanju sudačke dužnosti biti pritvoren bez odobrenja Drŕavnog sudbenog vijeća.⁴

U ovom radu predmeti su, na temelju analize prakse Europskog suda za ljudska prava, grupirani u četiri skupine. Osim presuda Europskog suda za ljudska prava izloŕene su i presude hrvatskih sudova.

2. Definicija neovisnog suda u praksi Strazburškog suda

U predmetu *Ringeisen protiv Austrije* podnositelj zahtjeva bavio se poslovima vezanima za nekretnine i davanje zajmova. Tako je u okviru svoga poslovanja sklopio ugovor o kupoprodaji poljoprivrednog zemljišta. Međutim, za stjecanje vlasništva poljoprivrednog zemljišta bilo je potrebno odobrenje okruŕnog povjerenstva. Okruŕno povjerenstvo odbilo je izdati odobrenje zbog sumnje da će gospodin Ringeisen nepotrebno prenamijeniti poljoprivredno zemljište. Gospodin Ringeisen je podnio ŕalbu zbog odbijanja izdavanja odobrenja Regionalnom povjerenstvu za stjecanje vlasništva nekretnina. Dok su trajali postupci za stjecanje odobrenja gospodin Ringeisen je sklapao ugovore kojima je raspolagao nekretninom iako još nije postao vlasnik nekretnine. Nakon što je Regionalno povjerenstvo odbilo izdati odobrenje za stjecanje prava vlasništva, gospodin Ringeisen je podnio zahtjev austrijskom Ustavnom sudu koji je ukinuo odluku Regionalnog povjerenstva zbog povrede prava na zakonom ustanovljen sud. Regionalno povjerenstvo je i u novoj odluci odbilo zahtjev gospodina Ringeisena. U svom zahtjevu Europskom sudu za ljudska prava gospodin Ringeisen se pozvao na povredu prava iz članka 6. Konvencije navodeći da tijela koja su odlučivala o odobrenju nisu bila sudovi te da austrijski sudovi u povezanim predmetima nisu donijeli odluku u razumnom roku. Sud je odbio sve zahtjeve gospodina Ringeisena navodeći u obrazloŕenju da je povezani postupak pred austrijskim sudom opravdano trajao preko pet godina zbog sloŕenosti postupka. S druge strane, u pogledu tvrdnje da tijela koja su odlučivali o odobrenju nisu sudovi presudom je utvrđeno da se sudom mogu smatrati sva tijela koja udovoljavaju potrebnim zahtjevima neovisnosti i nepristranosti. Tim zahtjevima u predmetu je udovoljavalo sporno Regionalno povjerenstvo za

⁴ Triva, Siniša; Dika, Mihajlo, Građansko parnično procesno pravo, Narodne novine, Zagreb, 2004., str. 216.

stjecanje vlasništva nekretnina jer je bilo neovisno od izvršne vlasti i stranaka, a zahtjeve neovisnosti ispunjavali su i članovi toga povjerenstva.

Ta i njoj slične presude Europskog suda za ljudska prava važne su jer se može utvrditi da pojam neovisnosti ima tri značajke. Prva značajka odnosi se na funkcioniranje suda kao neovisnog tijela u odnosu na izvršnu i zakonodavnu vlast te slobodno donošenje odluka na osnovu samostalne primjene prava na utvrđene činjenice. Druga značajka odnosi se na postojanje jamstava preko kojih se osigurava neovisno funkcioniranje sudstva (npr. propisivanje pretpostavaka koje se moraju ispuniti da bi sudac bio izuzet). Treća značajka pojma neovisnosti sudstva odnosi se na izostanak ovisnosti u bilo kakvu obliku.^{5 6}

U određenim slučajevima se koncept neovisnog suda objašnjava jednostavno kao neovisnost od izvršne vlasti i stranaka u postupku. Kod takva koncepta neovisnog suda smatra se da je sud neovisan ako postoje propisi o načinu imenovanja i duljini trajanja mandata sudaca, jamstava kojima se neovisnost brani od vanjskih utjecaja te ako je osiguran dojam neovisnosti.

Imenovanje sudaca od strane izvršne vlasti izrijeком je dopušteno pojedinim presudama Europskog suda za ljudska prava, ali neovisnost određenog suda postaje upitna ako je upitna valjanost odluka o imenovanju sudaca u konkretnom slučaju. U presudama se takve povrede prava na neovisan sud označavaju kao „nezadovoljavajuća praksa imenovanja“ ili „imenovanje iz neprikladnih motiva“.⁷ U pogledu duljine trajanja mandata sudaca prema praksi suda dopušteni su kratki mandati sudaca ako se radi o upravnim i disciplinarnim sudovima, ali da bi bilo ostvareno pravo na neovisan sud kod sudaca redovnih sudova zahtijeva se imenovanje na doživotan mandat ili propisivanje stalnosti mandata.⁸ Nadalje, jamstva kojima se neovisnost suda brani od vanjskih utjecaja ostvarena je, primjerice, ako su suci u praksi ili propisima zaštićeni od udaljenja za vrijeme trajanja mandata (npr. propisi o stalnosti mandata sudaca), ako postoji jamstvo zaštite od uputa izvršne vlasti ili ako je zajamčena tajnost vijećanja suda.⁹ Iznimno, u određenim presudama suda jamstva neovisnosti od vanjskog utjecaja postoje iako je utvrđena ovlast izvršne vlasti kojom se može bez sudske kontrole smijeniti suca određenog

⁵ *Ringeisen protiv Austrije*, zahtjev br. 2614/65, presuda od 16. srpnja 1971.

⁶ Van Dijk et al., *Theory and Practice of the European Convention on Human rights*, 5. izdanje, str. 600–601.

⁷ *Cambell i Fell protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, zahtjevi br. 7819/77; 7878/77, presuda od 28. lipnja 1984. i *Zand protiv Austrije*, zahtjev br. 7360/76, presuda od 16. svibnja 1977.

⁸ *Sramek protiv Austrije*, zahtjev br. 8790/79, presuda od 22. listopada 1984.

⁹ *Engel i ostali protiv Nizozemske*, zahtjevi br. 5100/71; 5101/71; 5102/71; 5354/72; 5370/72, presuda od 8. lipnja 1976.; *Sramek protiv Austrije*, zahtjev br. 8790/79, presuda od 22. listopada 1984.; *Sutter protiv Švicarske*, zahtjev br. 8209/78, presuda od 22. veljače 1984.

suda.¹⁰ Na kraju, prema praksi Europskog suda za ljudska prava dojam neovisnosti kao značajka koncepta neovisnog suda ostvaruje se ako nije narušen dojam neovisnosti suda u odnosu na vanjskog promatrača u konkretnom slučaju (npr. ako jedna osoba istovremeno ima ovlast imenovanja sudaca, donošenja presuda i potvrđivanja presuda drugih sudaca).¹¹

3. Utjecaj politike na neovisnost sudstva

3.1. Predmet *Miroslava Todorova protiv Bugarske*¹²

U predmetu *Miroslava Todorova protiv Bugarske* podnositeljica zahtjeva je sutkinja u Bugarskoj koja je na toj funkciji od 1999. godine te je u listopadu 2009. godine izabrana za predsjednicu Bugarske unije sudaca, glavne profesionalne organizacije sudaca. Kao predsjednica Bugarske unije sudaca Todorova je više puta javno kritizirala Vrhovno sudsko vijeće zbog određenih imenovanja predsjednika sudova (npr. kritika imenovanja predsjednika Vrhovnog upravnog suda) kao i pravosudnu politiku bugarske Vlade. U rujnu 2010. godine predsjednik Žalbenog suda u Sofiji poslao je pismo glavnom inspektor u Vrhovnog sudskog vijeća u kojem su navedeni predmeti o kojim Žalbeni sud u Sofiji ne može odlučivati jer ih niži sudovi nisu objavili, nakon čega je glavni inspektor odredio nadzor Kaznenog odjela Gradskog suda u Sofiji u kojem je sutkinja Miroslava Todorova. Nakon toga, Vrhovno sudsko vijeće je na prijedlog svoga Disciplinskog odbora Todorovoj odredilo disciplinsku kaznu smanjenja plaće od petnaest posto u trajanju od dvije godine zbog kašnjenja u 57 predmeta. Kada je utvrđeno da Todorova značajno kasni u postupanju vezano za tri predmeta te da je davala upute o unošenju pogrešnih podataka u sudski elektronički registar, Vrhovno sudsko vijeće donijelo je odluku o razrješenju Todorove, na što se Todorova žalila Vrhovnom upravnom sudu. Sud je odbio njezinu žalbu u odnosu na disciplinsku kaznu smanjenja plaće, a ukinuo disciplinsku kaznu razrješenja sa sudačke dužnosti i odredio Vrhovnom sudskom vijeću donošenje drukčije disciplinske kazne utvrdivši da je Todorova odgovorna za kašnjenja u odnosu na dva predmeta. U konačnici Vrhovni je sud potvrdio odluku Vrhovnog sudskog vijeća kojom je Todorovoj plaća smanjena za 25% u trajanju od dvije godine te degradirana je na Okružni sud u Sofiji u trajanju od dvije godine.

¹⁰ *Engel i ostali v. Nizozemska*, zahtjevi br. 5100/71; 5101/71; 5102/71; 5354/72; 5370/72, presuda od 8. lipnja 1976.

¹¹ Harris, O'Boyle i Warbrick, *Law of the European Convention on Human rights*, 3. izdanje, str. 447–449.

¹² *Miroslava Todorova protiv Bugarske*, zahtjev br. 40072/13, presuda od 19. listopada 2021.

U odnosu na pritužbu Todorove da joj je povrijeđeno pravo na pravičan sud, Europski sud za ljudska prava utvrdio je da se Vrhovno sudsko vijeće može smatrati sudbenim tijelom i stoga se na njega primjenjuju odredbe članka 6. Konvencije. Isto tako, utvrđeno je da je podnositeljici zahtjeva omogućeno sudjelovanje u postupcima koji su se vodili protiv nje te da je imala mogućnost podnošenja dokaza. U pogledu objektivne nepristranosti koja je uobičajeno vezana s konceptom dojma neovisnosti sud je utvrdio nepostojanje povrede prava na neovisan i nepristran sud. U obrazloženju je navedeno da nisu utemeljene tvrdnje Todorove da je G. K., predsjednik bugarskog Vrhovnog upravnog suda, nepristran zbog njezinih kritika usmjerenih protiv njegova imenovanja na tu poziciju. Istaknuto je da se povreda ne može utvrditi jer je o predmetu odlučivao šesti odjel Vrhovnog upravnog suda kojem je taj predmet dodijeljen na temelju administrativne odluke predsjednika suda. Na kraju, sud je ocijenio da se zbog postojanja kritika o imenovanju suca G. K. ne mogu nevaljanim utvrditi sve administrativne odluke kojima je istovremeno preraspodijeljeno i veliki broj drugih predmeta koji su se odnosili na žalbe protiv odluka Vrhovnog sudskog vijeća. Međutim, bez obzira na to što nije utvrđena povreda prava na neovisan sud, u ovom predmetu jasan je utjecaj politike jer je sud utvrdio da su disciplinske kazne zloupotrijebljene u svrhu zastrašivanja Todorove zbog kritika usmjerenih na izvršnu vlast i Vrhovno sudsko vijeće.

3.2. Predmet *Selahattin Demirtaş protiv Turske (br. 2)*¹³

U predmetu *Selahattin Demirtaş protiv Turske (br. 2)* iz 2020. godine Europski sud za ljudska prava utvrdio je iskorištavanje suda u političke svrhe radi obračuna s političkim neistomišljenicima. Naime, podnositelj zahtjeva je od 2007. godine član turskog parlamenta i Narodne demokratske stranke (kurdska stranka iz lijevog političkog spektra). Nakon što je 2015. godine dao sporne izjave u kojima je tražio proglašenje kurdske uprave i biranje predstavnika kurdske vlasti, gospodin Demirtaş je zajedno s drugim članovima turskog parlamenta stavljen u pritvor zbog istrage za kaznena djela. Međutim, kako bi pritvor članova parlamenta bio moguć, ranije je donesen sporni ustavni amandman kojim je isključen imunitet svim članovima parlamenta za koje je podnesen zahtjev za isključenjem. Tijekom pritvora podnositelj zahtjeva je više puta osporavao odluku o pritvoru pozivajući se na parlamentarni imunitet i slobodu izražavanja u parlamentu, a u siječnju 2017. je optužen za osnivanje i vođenje oružane terorističke organizacije i niz sličnih kaznenih djela zbog čega je pritvor nastavljen uz obrazloženje da zbog ozbiljnosti kaznenih djela ne postoje bolje alternativne mjere. U sudskom

¹³ *Selahattin Demirtaş protiv Turske (br. 2)*, zahtjev br. 14305/17, presuda od 22. prosinca 2020.

postupku gospodin Demirtaş je negirao optužbe navodeći da se sudski postupak vodi zbog izraženog mišljenja koje se protivi politici turskog predsjednika. Naposljetku, gospodin Demirtaş je osuđen na četiri godine i osam mjeseci zatvora zbog kaznenog djela širenja terorističke propagande.

U obrazloženju odluke Europskog suda za ljudska prava kojom je utvrđena povreda prava iz Konvencije sud se poziva na mišljenje Venecijanske komisije. U svom zaključku Venecijanska komisija je utvrdila da je ustavnim reformama u Turskoj povrijeđena neovisnost turskog pravosudnog sustava jer je sudstvo stavljeno pod kontrolu turskog predsjednika i njegove političke stranke. Naime, reformama je uspostavljena kontrola nad glavnim samoupravnim tijelom sudstva – Vijećem sudaca i tužitelja koje ima ovlast imenovanja, otpuštanja i kažnjavanja sudaca i državnih odvjetnika. Europski sud za ljudska prava stoga je utvrdio povredu članka 18. u vezi s člankom 5. Konvencije, što znači da je podnositelj zahtjeva uz ostale političare lišen prava i sloboda bez da su odluke o tome lišenju utemeljene u taksativno propisanim slučajevima. Zaključno, treba naglasiti da iako se podnositelj zahtjeva izravno ne poziva na povredu prava na neovisan sud na temelju članka 6. Konvencije, važnost ove presude je u tome što sud upozorava na činjenicu da su stvoreni mehanizmi koji dovode do ovisnog sudstva jer izvršna vlast zajedno sa zakonodavnom vrši utjecaj na odluke sudaca jer ima pod kontrolom glavno samoupravno tijelo sudstva.¹⁴

3.3. Predmet *Guðmundur Andri Ástráðsson protiv Islanda*¹⁵

U predmetu *Guðmundur Andri Ástráðsson protiv Islanda* gospodin Ástráðsson je 2017. godine osuđen za vožnju bez valjane vozačke dozvole i pod utjecajem opojnih sredstava. Podnio je žalbu novoosnovanom žalbenom sudu. U postupku pred tim sudom zahtijevao je izuzeće sutkinje A. E. zbog nepravilnosti u postupku imenovanja, ali je taj zahtjev odbijen. Dalje je podnio žalbu Vrhovnom sudu u kojoj se također pozvao na nezakonitost imenovanja sutkinje A. E. te povredu prava na pravično suđenje pred neovisnim i nepristranim sudom navodeći da je sutkinja imenovana iz političkih razloga. Vrhovni sud je odbio žalbu ističući da je imenovanje sutkinje valjano unatoč propustima u postupku imenovanja koje je utvrdio u ranijoj presudi na zahtjev dvoje kandidata za suce. Naime, utvrđeno je da je povrijeđen upravni

¹⁴ Vodič kroz članak 18. Europske konvencije o ljudskim pravima, Tajništvo Vijeća Europe, 2022., str. 32–33.

¹⁵ *Guðmundur Andri Ástráðsson v. Island*, zahtjev br. 26374/18, presuda od 1. prosinca 2020.

propis jer islandski ministar pravosuđa nije pružio potrebne informacije o sposobnosti sudaca te je glasovanje o kandidatima za suce provedeno skupno umjesto pojedinačno.

Gospodin Ástráðsson je 2018. godine podnio zahtjev Europskom sudu za ljudska prava pozivajući se na povredu prava na zakonom ustanovljen sud jer sutkinja A. E. nije imenovana u skladu sa zakonom. U zahtjevu se pozvao na povredu prava na neovisan i nepristran sud jer je sutkinja A. E. sudjelovala u odlučivanju u povodu njegove žalbe unatoč nepravilnostima u imenovanju. Sud je zbog grubih nepravilnosti u postupku imenovanja sudaca utvrdio povredu članka 6. Konvencije u pogledu obje povrede toga članka na koje se pozivao gospodin Ástráðsson. Utvrđenje tih povreda sud je učinio temeljem testa u tri koraka. Prvi korak se odnosio na postojanje povrede nacionalnog prava koja je utvrđena jer glasovanje o kandidatima za suce nije bilo pravilno provedeno te islandski ministar pravosuđa nije pružio potrebne informacije o sposobnosti sudaca. Drugi korak testa se odnosio na pitanje jesu li se povrede nacionalnog prava odnosile na ijedno temeljno pravilo postupka imenovanja sudaca. Sud je ocijenio da se radilo o povredama temeljnih pravila jer je ministar pravosuđa upozoravan na propuste od strane svojih pravnih savjetnika i tajništva ministarstva. Treći korak testa tražio je odgovor na pitanje jesu li navodne povrede prava na zakonom ustanovljen sud ispitane i ispravljene od strane domaćih sudova. U pogledu ovog pitanja sud je istaknuo da je islandski Vrhovni sud utvrdio postojanje povrede prava na zakonom ustanovljen sud zbog nevaljanog postupka imenovanja sudaca, ali bez obzira na to je presudio da su sporna imenovanja valjana jer su dobila potvrdu predsjednika Islanda.

3.4. Predmet *Holm protiv Švedske*¹⁶

U predmetu *Holm protiv Švedske* podnositelj zahtjeva je 1974. godine zajedno s drugim osobama osnovao fondaciju *Contra* čija je glavna djelatnost bila istraživanje komunističkih vlasti u istočnoj Europi i kritičko ispitivanje Švedske socijaldemokratske radničke stranke (dalje u tekstu: ŠSRS). S druge strane, 1985. godine izdana je knjiga *Till höger om neutraliteten* od strane izdavačke kuće *Tidens Bokförlag AB* čiji je cilj istraživanje osoba i organizacija iz desnog političkog spektra. Autor knjige i tadašnji zaposlenik izdavačke kuće je Sven-Ove Hansson koji je prema navodima gospodina Holma djelovao kao ideološki savjetnik ŠSRS-a. Spomenuta izdavačka kuća je od 1985. godine u većinskom vlasništvu *AB Förenade Arebolagen*, poduzeća čiji je jedini vlasnik ŠSRS. U travnju 1986. godine gospodin Holm je

¹⁶ *Holm protiv Švedske*, zahtjev br. 14191/88, presuda donesena 25. studenog 1993.

podnio tužbu Okružnom sudu u Stockholmu protiv Hanssona i njegove izdavačke kuće radi klevete koja ima svrhu povrijediti njegovu čast. Na zahtjev tuženika određeno je suđenje pred porotom, ali gospodin Holm zahtijevao je isključenje porotnika koji su bili članovi ŠSRS-a zbog povezanosti te stranke s tuženom izdavačkom kućom. Okružni sud odbio je zahtjev gospodina Holma, a naposljetku je isto tako postupio i žalbeni sud. Europski sud za ljudska prava je po zahtjevu gospodina Holma utvrdio povredu prava na neovisan i nepristran sud. U obrazloženju je navedeno da se postojanje povrede utvrđuje pojedinačnim ispitivanjem svakog konkretnog slučaja, bez obzira na povijesnu važnost zaštite slobode govora i općenito zakonodavstva Švedske na koju se poziva švedska vlada. Sud je uzeo u obzir činjenice koje upućuju na jasnu povezanost tuženika i porotnika utemeljenu na istoj stranačkoj pripadnosti, sumnju u neovisnost i nepristranost sudstva koju takva poveznica daje javnosti te ocijenio da je zahtjev gospodina Holma objektivno opravdan.

4. Utjecaj na neovisnost suda unutar samoga sustava sudstva

4.1. Predmet *Agrokompleks protiv Ukrajine*¹⁷

U predmetu *Agrokompleks protiv Ukrajine* podnositelj zahtjeva je privatno poduzeće iz Ukrajine koje je krajem 1991. godine potpisalo ugovor o preradi sirove nafte sa Naftnom rafinerijom Lysychansk – tadašnjom najvećom rafinerijom nafte u Ukrajini koja je bila u većinskom vlasništvu države. Pošto Lysychansk nije isporučivao prerađenu naftu u skladu s potpisanim ugovorom, Visoki arbitražni sud je na zahtjev Agrokompleksa naložio Lysychansku isporuku ugovorene nafte. Istovremeno, država je zbog krize koju se prolazile državna rudarska poduzeća naložila Lysychansku besplatnu isporuku nafte kako bi se rudarenje moglo nastaviti. Nakon toga, Visoki arbitražni sud je na zahtjev Agrokompleksa otvorio stečajni postupak u kojem je Lysychansk priznao tražbine Agrokompleksa. Međutim, u tijeku stečajnog postupka trajala je komunikacija ovih poduzeća, suda i predstavnika zakonodavne i izvršne vlasti iz koje je važno izdvojiti pismo zamjenika predsjednika ukrajinskog parlamenta u kojem zahtijeva od Visokog arbitražnog suda presudu kojom se ne nanosi šteta Lysychansku. Također, bitno je i pismo predsjednika Visokog arbitražnog suda u kojem izvještava ukrajinskog predsjednika vlade da postupa u skladu s uputama ukrajinskog predsjednika vezano za stečaj Lysychanska. Naposljetku, Visoki arbitražni sud je donio presudu kojom su smanjene tražbine na koje ima pravo Agrokompleks navodeći da je iznos tražbine u ranijim presudama preliminarne prirode.

¹⁷ *Agrokompleks protiv Ukrajine*, zahtjev br. 23465/03, presuda od 6. listopada 2011.

Na ovu presudu se Agrokompleks žalio pozivajući se na pravomoćnost odluke, ali žalba je odbijena i tražbina prema Lysychansku dodatno smanjena.

Poduzeće Agrokompleks je 2003. godine podnijelo zahtjev Europskom sudu za ljudska prava pozivajući se i na povredu prava na neovisan i nepristran sud zbog stalna političkog pritiska na sudski postupak. Sud je utvrdio povredu članka 6. Konvencije ocijenivši da su pritisci drugih grana vlasti na ukrajinske sudove postojali jer se radi o najvećem naftnom poduzeću u Ukrajini, čiji je većinski vlasnik država. U odluci je također istaknuto da se sudačka neovisnost odnosi kako na izostanak bilo kakvog utjecaja, tako i na neovisnost unutar samoga sustava sudstva. Obrazloženo je da je povrijeđena sustavna neovisnost sudstva jer je predsjednik Visokog arbitražnog suda davao izravne naputke svojim zamjenicima u pogledu donošenja odluke o reviziji duga Lysychanska. Na kraju, istaknuto je da se obveza poštivanja prava na neovisan i nepristran sud ne odnosi samo na sudstvo nego i na druge grane vlasti koje su dužne ograničiti se na praćenje sudskog postupka.

4.2. Predmet Parlov-Tkalčić protiv Hrvatske¹⁸

U predmetu *Parlov – Tkalčić protiv Hrvatske* gospođa Parlov-Tkalčić podnijela je tužbu Općinskom sudu u Zlataru jer joj je osiguravajuće društvo odbilo zahtjev za naknadu štete zbog prometne nesreće. Prvostupanjski sud je presudio tako da je Parlov-Tkalčić bila dužna vratiti dio već isplaćenog iznosa. Budući da višak isplaćene naknade nije vraćen, predsjednik Općinskog suda u Zlataru M. M. podnio je kaznenu prijavu protiv Parlov-Tkalčić zbog nezakonito stečenog iznosa, ali optužni prijedlog je odbijen zbog zastare. Istovremeno s podnesenom kaznenom prijavom, osiguravajuće društvo je podignulo tužbu protiv Parlov-Tkalčić zbog stjecanja bez osnove pred Općinskom sudom u Zlataru. Presudom je tuženici naložena isplata nezakonito stečenog iznosa (12.525 HRK) zajedno sa zakonskim zateznim kamatama. U žalbi je gospođa Parlov-Tkalčić zatražila svrsishodnu delegaciju nadležnosti Općinskog suda u Zlataru i Županijskog suda u Zlataru zbog toga što se ne može očekivati nepristranost od suca M. M., koji je protiv nje ranije podnio kaznenu prijavu i u međuvremenu je postao predsjednik Županijskog suda u Zlataru. Žalba i zahtjev za delegacijom nadležnosti su odbijeni kao i kasnija ustavna tužba.

Gospođa Parlov-Tkalčić je 2006. godine podnijela zahtjev Europskom sudu za ljudska prava u kojem se uz ostale povrede pozvala i na povredu prava na nepristran sud na temelju

¹⁸ *Parlov-Tkalčić protiv Hrvatske*, zahtjev br. 24810/06, presuda od 22. prosinca 2009.

članka 6. Konvencije u postupcima pred hrvatskim sudovima. U podnesenom zahtjevu se Parlov-Tkalčić pozvala na odluku Vrhovnog suda RH koji je na zahtjev suca Općinskog suda u Zlataru delegirao nadležnost Općinskom sudu u Krapini uz obrazloženje da je nepristranost suca M. M. dovedena u pitanje jer je ranije podnio kaznenu prijavu protiv Parlov-Tkalčić.

Sud nije prihvatio zahtjev Parlov-Tkalčić utvrdivši da ne postoje povrede prava na neovisan i nepristran sud. U obrazloženju je navedeno da sporni sudac M. M. nije odlučivao o njezinoj žalbi te da nisu podneseni kakvi dokazi koji upućuju na suprotno. Važno je istaknuti da je sud, zbog povezanosti koncepta nepristranosti i neovisnosti, utvrdio da okolnosti vezane za navodnu nepristranost suca M. M. nisu dovela u pitanje samu neovisnost suda jer nije utvrđen utjecaj na druge suce. Takvom zaključku ponajviše je pridonijelo to što su u sporno vrijeme predsjednici sudova u Hrvatskoj obavljali samo administrativne poslove te stoga sudac M. M. nije mogao iskoristiti svoj položaj i dovesti u pitanje neovisnost drugih sudaca toga suda. Također, navedeno je da neovisnost suda nije povrijeđena unatoč tome što su predsjednici sudova u to vrijeme imali ovlast dijelom odlučivati o napredovanju sudaca.

4.3. Predmet *Denisov protiv Ukrajine*¹⁹

U predmetu *Denisov protiv Ukrajine* podnositelj zahtjeva je ukrajinski sudac koji je odsutnosti razriješen dužnosti predsjednika Upravnog žalbenog suda u Kijevu zbog neurednog obavljanja administrativnih dužnosti. Denisov je osporio odluku Visokog vijeća pravde koje ga je razriješilo dužnosti pozivajući se na povredu prava na neovisan i nepristran sud i pravo na sudjelovanje u postupku. Visoki upravni sud je tu žalbu odbio kao neosnovanu te naveo da gospodin Denisov nije osporio potrebne činjenice koje se odnose na njegovo razrješenje. Gospodin Denisov je potom podnio zahtjev Europskom sudu za ljudska prava pozivajući se na povredu članka 6. Konvencije i navodeći da postupanja Visokog vijeća pravde i Visokog upravnog suda povrjeđuju pravo na neovisan i nepristran sud. Sud je utvrdio višestruku povredu prava na neovisan i nepristran sud i u obrazloženju naveo da su samo osam od ukupno osamnaest članova Visokog vijeća pravde suci, a da su ostali članovi koji nisu suci izravno imenovani od strane izvršnih i zakonodavnih organa. Također, kao razlog povrede navedena je činjenica da je jedan od sudaca Visokog upravnog suda prethodno sudjelovao u postupku u kojem je preporučeno razrješenje Denisova te da većina članova Visokog vijeća pravde nisu obavljali svoju dužnost u punom radnom vremenu. Na kraju, povreda prava na neovisan je

¹⁹ *Denisov protiv Ukrajine*, zahtjev br. 76639/11, presuda od 25. rujna 2018.

utvrđena i zbog toga što je na temelju zakona Visoko vijeće pravde disciplinski nadležno Visokom upravnom sudu.

5. Funkcioniranje suda kao neovisnog tijela u odnosu na zakonodavnu i izvršnu vlast

5.1. Predmet *Procola protiv Luksemburga*²⁰

U predmetu *Procola protiv Luksemburga* podnositelj zahtjeva je poljoprivredna zadruga koja se, uz još dva pravna subjekta (dobavljači mlijeka) žalila Sudskom povjerenstvu koje je u sastavu Državnog vijeća Luksemburga – institucije koja ima sudske ovlasti i ovlasti savjetovanja zakonodavne vlasti. Naime, uvođenjem kvota za mlijeko propisima Europske ekonomske zajednice u svrhu stabilizacije i regulacije tržišta mliječnih proizvoda, država članica Luksemburg je implementirala te propise u nacionalno zakonodavstvo uzimajući 1981. kao referentnu godinu za definiranje kvota. Spomenuta žalba se upravo odnosila na 1981. kao referentnu godinu te nakon upita Sudskog povjerenstva Europski sud je tu godinu ocijenio kao diskriminatornu u odnosima među dobavljačima mlijeka. Kako bi se luksemburški propisi uskladili s odgovorom Europskog suda ministar poljoprivrede donio je novi pravilnik i četiri ministarske naredbe te je donesen zakon s retroaktivnim učinkom u pogledu količine proizvedenog mlijeka. Podnositelj zahtjeva žalio se na četiri ministarske naredbe zbog toga što su referentne količine mlijeka bile preniske te je zahtijevao slanje upita Europskom sudu vezano za retroaktivnost propisa. Nakon što je Sudsko povjerenstvo odbilo žalbu, Procola i njegova 63 člana (farmera) podnijeli su zahtjev Europskom sudu za ljudska prava zbog povrede prava na neovisan i nepristran sud žaleći se da su određeni članovi Sudskog povjerenstva koji su odlučivali o žalbi na naredbe ministarstva poljoprivrede o fiksnim količinama mlijeka ujedno i dali pravno mišljenje o zakonitosti tih naredbi za potrebe Državnog vijeća. Sud je presudio postojanje povrede prava na neovisan i nepristran sud utvrdivši opravdanim strah da su članovi Sudskog povjerenstva vezani na svoja ranija pravna mišljenja u donošenju sudske odluke. Istaknuto je da se radi o četvero od ukupno pet članova Sudskog povjerenstva koji su ujedno izvršavali savjetničke i sudske funkcije u istom slučaju što je dovoljno da se dovede do sumnje u povredu neovisnosti i nepristranosti.

²⁰ *Procola protiv Luksemburga*, zahtjev br. 14570/89, presuda od 28. rujna 1995.

5.2. Predmet *UFC Que Choisir Côte d'Or protiv Francuske*²¹

S druge strane, u predmetu *UFC Que Choisir Côte d'Or protiv Francuske* radi se o sudskom postupku koji se odnosi na liniju brzih vlakova koji je vođen pred francuskom Državnim vijećem. Podnositelj zahtjeva se kao i u prethodnom slučaju u svom zahtjevu Europskom sudu za ljudska prava žalio na povredu prava na neovisan i nepristran sud zbog toga što Državno vijeće ima savjetodavne i sudske ovlasti te da su suci višeg suda odlučivali o pravnoj stvari o kojoj s ranije dali pravno mišljenje kao članovi Državnog vijeća. Međutim, ovdje sud nije utvrdio postojanje povrede i odbio zahtjev podnositelja utvrdivši da nije objektivno opravdan. U obrazloženju sud je istaknuo da je Državno vijeće imalo potreban dojam neovisnosti i objektivnu nepristranost, koncepte koji su uobičajeno u uskoj vezi. Navedeno je i da sama činjenica što je Državno vijeće organski blisko izvršnoj vlasti nije dovoljna za povredu neovisnosti te da su imenovanja članova Državnog vijeća u skladu s člankom 6. Konvencije. Također, bitan dio presude je i utvrđenje u kojem se navodi da zadatak suda nije donositi apstraktne sudove o tome je li u Državnom vijeću (a i općenito) valjana podjela izvršne i sudske vlasti, nego je potrebno utvrđivati postojanje povrede na temelju specifičnih okolnosti u svakom konkretnom slučaju. Na kraju, svakako je utvrđeno da nijedan član koji je odlučivao u spornom predmetu nije ranije u pogledu istog dao svoje pravno mišljenje.

5.3. Predmet *Reczkowicz protiv Poljske*²²

U predmetu *Reczkowicz protiv Poljske* podnositeljica zahtjeva je odvjetnica koja je suspendirana na tri godine zbog nekoliko incidenata u zastupanju klijenta. Nakon žalbi protiv suspenzije pred poljskim sudovima novoosnovani Disciplinski odjel Vrhovnog suda Poljske je odbacio njezin zahtjev 2019. godine. Gospođa Reczkowicz je iste godine podnijela zahtjev Europskom sudu za ljudska prava u kojem se žalila da je povrijeđeno njezino pravo na neovisan i nepristran sud zbog političkih razloga. U zahtjevu je navela da su suci Disciplinskog odjela Vrhovnog suda povrijedili zakon, načela vladavine prava, diobe vlasti i neovisnost sudstva. Također, istaknula je da su reforme u pravosudnom sustavu političke naravi te stoga i djelovanje Disciplinskog odjela Vrhovnog suda ima političke razloge usmjerene na utišavanje bilo kakve opozicije prema tim reformama. Sud je presudio povredu članka 6. stavka 1. Konvencije jer zakonodavnim reformama nije osigurana neovisnost sudske vlasti u odnosu na zakonodavnu i izvršnu vlast. U obrazloženju presude je navedeno da je povrijeđen nacionalni zakon kojim se

²¹ *UFC Que Choisir Côte d'Or protiv Francuske*, zahtjev br. 39699/03, presuda od 30. lipnja 2009.

²² *Reczkowicz protiv Poljske*, zahtjev br. 43447/19, presuda od 22. srpnja 2021.

uređuje postupak imenovanja sudaca i time je omogućen utjecaj drugih grana vlasti na sama imenovanja, što se u ovom slučaju odnosi na suce imenovane u Disciplinski odjel Vrhovnog suda. Sud je tako zaključio na temelju analize presuda poljskog Vrhovnog suda iz 2019. i 2020. godine utvrđujući da je postupak imenovanja sudaca protivan nacionalnom pravu, uz to uzimajući u obzir različita izvješća europskih i međunarodnih institucija, kao i presude Suda Europske unije.

5.4. Predmet *Advance Pharma Sp. Z.o.o. protiv Poljske*²³

U predmetu *Advance Pharma Sp. Z.o.o. protiv Poljske* podnositelj zahtjeva je poduzeće sa sjedištem u Poljskoj koje se bavi distribucijom dodataka za prehranu. Nakon što je Državni farmaceutski institut povukao njegove proizvode zbog nedopuštenog sadržaja, poduzeće je podnijelo žalbu kojom je odluka instituta ukinuta. Poduzeće je zbog odluke Državnog farmaceutskog instituta uništilo svoje uskladištene proizvode te je zbog toga tužbom tražilo naknadu štete. Prvostupanjski i drugostupanjski sud odbili su tužbu uz obrazloženje da je poduzeće samoinicijativno uništilo proizvode bez utemeljenja u odluci. Žalbu poduzeća je odbio i Vrhovni sud Poljske, a o žalbi je odlučivao Građanski odjel toga suda sastavljen od tri suca imenovana na prijedlog Državnog sudbenog vijeća prema novom postupku iz 2018. godine. Poduzeće je 2020. godine podnijelo zahtjev Europskom sudu za ljudska prava pozivajući se na povredu prava na zakonom ustanovljen neovisan i nepristran sud u odnosu na Građanski odjel Vrhovnog suda Poljske. Zahtjev je obrazložen činjenicom da su suci imenovani na prijedlog Državnog sudbenog vijeća – organa koji ne ispunjava pretpostavku neovisnosti jer njegove sudačke članove zbog reformi imenuje parlament, a ne suci. Također je navedeno da cijeli postupak imenovanja sudaca Građanskog odjela nije bio transparentan i neovisan. Presudom je utvrđena povreda prava na neovisan sud. U odluci je navedeno da je postupak imenovanja sudaca nezakonit jer je Državno sudbeno vijeće pod utjecajem zakonodavne i izvršne vlasti što je kompromitiralo sporni Građanski odjel Vrhovnog suda Poljske. Na kraju, istaknuto je da povreda prava na neovisan sud postoji iz istih razloga kao povreda prava na zakonom ustanovljen sud te stoga nije potrebno ispitivati činjenice. Važnost ove presude se nalazi u tome što se samom presudom poziva država Poljska na reakciju u otklanjanju spomenutih zakonodavnih prepreka i izvlačenje pouke iz ovakvih povreda radi sprječavanja pojave novih sličnih situacija.

²³ *Advance Pharma Sp. Z.o.o. protiv Poljske*, zahtjev br. 1469/20, presuda od 3. veljače 2022.

5.5. Predmet *Grzeda protiv Poljske*²⁴

Kao i u prethodnom predmetu, u predmetu *Grzeda protiv Poljske* problematika se odnosi na iste zakonodavne reforme. Gospodin Grzeda je sudac koji je opozvan s dužnosti u Državnom sudbenom vijeću prije isteka mandata i bez sudske kontrole odluke o opozivu za vrijeme spomenutih reformi pravosuđa. Nakon postupaka pred nacionalnim sudovima, podnio je zahtjev Europskom sudu za ljudska prava žaleći se na povredu prava na pristup neovisnom i nepristranom sudu zbog preuranjene i arbitrarne odluke o njegovu opozivu. Sud je donio presudu kojom je utvrdio povredu članka 6. Konvencije jer je gospodinu Grzedi onemogućeno pravo žalbe na odluku o opozivu. U obrazloženju je istaknuto da odnos između suca i države kao poslodavca mora imati uspostavljena određena jamstva kako suci ne bi svoje presude usmjeravali prema željama trenutne državne vlasti. Stoga, zaključeno je da je izostanak prava žalbe na odluku o opozivu predstavlja izostanak jamstava kojima se osigurava neovisnost sudstva. Također, ova presuda je važna jer je sud u obrazloženju naveo da je ova povreda rezultat oslabljene sudske neovisnosti i vladavine prava u Poljskoj. Istaknuto je i da su sporne zakonodavne reforme usmjerene na slabljene sudske neovisnosti započele s nepravilnostima u izboru sudaca poljskog Ustavnog suda u prosincu 2015. te promjenom ustroja Nacionalnog sudskog vijeća uz istovremeno proširenje ovlasti ministra pravosuđa u pogledu sudske disciplinske odgovornosti. Ovaj predmet je samo jedan od brojnih predmeta koji korijen povrede Konvencije imaju u spomenutim zakonodavnim reformama koje su rezultirale i miješanjem sudske vlasti s izvršnom i zakonodavnom vlasti.

5.6. Predmet *Cambell i Fell protiv Ujedinjenog Kraljevstva*²⁵

Gospodin Cambell je jedan od šest osuđenika iz incidenata vezanih za terorističke aktivnosti Irske republikanske vojske. Cambell je osuđen na 10 godina zatvora zbog planiranja krađe i posjedovanja oružja radi obavljanja krađe. Tijekom izdržavanja kazne zatvora, Cambellu je Zatvorski odbor posjetitelja s ostalih pet zatvorenika utvrdio disciplinsku odgovornost zbog kršenja pravila zatvora. Uz ostale tvrdnje koje su iznijeli Cambell i Fell, gospodin Cambell je u zahtjevu Europskom sudu za ljudska prava naveo da Odbor posjetitelja nije neovisan sud prema članku 6. Konvencije zbog toga što zatvorenici to tijelo vide kao produženu ruku izvršne vlasti koja pod kontrolom zatvorskih vlasti i uputama ministra unutarnjih poslova donosi sudske odluke. Naime, ministar unutarnjih poslova u Ujedinjenom Kraljevstvu ima ovlast upravljanja

²⁴ *Grzeda protiv Poljske*, zahtjev br. 43572/18, presuda od 15. ožujka 2022.

²⁵ *Cambell i Fell protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, zahtjev br. 7819/77; 7878/77, presuda od 28. lipnja 1984.

zatvorima u Engleskoj i Walesu te imenovanje članova Odbora posjetitelja za svaki zatvor. Međutim, presudom nije utvrđena povreda prava na neovisan sud. U presudi je obrazloženo da sama činjenica da članove Odbora imenuje ministar unutarnjih poslova, ne znači da nisu neovisni o izvršnoj vlasti. Također, u presudi je navedeno da unatoč postojanju prava spomenutog ministarstva na izdavanje uputa, Odbor posjetitelja nije vezan takvim uputama kada se odnose na obnašanje sudačke funkcije. Na kraju, sud je utvrdio da je neutemeljena tvrdnja da su Odbori posjetitelja ovisni o izvršnoj vlasti te da se jednostavno radi o općem stajalištu zatvorenika koji je proizašao nužne komunikacije izvršne vlasti i Odbora posjetitelja kao nadzornog i sudskog tijela u svakom zatvoru.

5.7. Predmet *Filippini protiv San Marina*²⁶

S druge strane, u predmetu *Filippini protiv San Marina* gospodin Filippini je u postupku pred nacionalnim sudom osuđen na novčanu kaznu zbog klevete. Nakon toga je podnio zahtjev Europskom sudu za ljudska prava u kojem se pozvao na povredu prava na neovisan i nepristran sud. U zahtjevu je naveo da sud nije neovisan i nepristran jer su suci imenovani od strane parlamenta. Sud je u ovom slučaju odbio zahtjev kao neutemeljen te utvrdio da je imenovanje sudaca propisano zakonom te unatoč zakonskoj mogućnosti da se suci imenuju na temelju političkih preferencija, to ne dovodi u pitanje njihovu neovisnost i nepristranost jer nakon imenovanja suci obnašaju dužnost bez pritiska i naputaka parlamenta. Također, u obrazloženju odluke je navedeno da podnositelj zahtjeva nije iznio dokaze da je nacionalni sud postupao prema uputama ili političkim uvjerenjima te da ne postoje objektivni razlozi za sumnju u neovisnost sudaca u konkretnom postupku.

5.8. Predmet *Thiam protiv Francuske*²⁷

Slična problematika pojavljuje se u predmetu *Thiam protiv Francuske* gdje se podnositelj zahtjeva žalio na to da sud nije neovisan i nepristran zbog činjenice da je jedna od stranaka bivši francuski predsjednik. Naime, u rujnu 2008. godine banka Société Générale je podnijela kaznenu prijavu protiv nepoznatih osoba zbog krivotvorenja i prijevare na štetu tadašnjeg francuskog predsjednika Sarkozyja. U tijeku postupka predsjednik Sarkozy se uključio u sudski postupak na što se kasnije pred prvostupanjskim sudom žalio gospodin Thiam. Prvostupanjski sud je osudio gospodina Thiama na godinu dana zatvora i utvrdio dopuštenim uključivanje

²⁶ *Filippini protiv San Marina*, zahtjev br. 10526/02, presuda od 26. kolovoza 2003.

²⁷ *Thiam protiv Francuske*, zahtjev br. 80018/12, presuda od 18. listopada 2018.

predsjednika Sarkozyja u sudski postupak. U pogledu sudjelovanja predsjednika Sarkozyja isto su odlučili u povodu žalbe i Žalbeni sud u Versaillesu i Kasacijski sud. Gospodin Thiam je u svom zahtjevu Europskom sudu za ljudska prava naveo da povreda prava na neovisan i nepristran sud postoji jer francuski predsjednik ima zakonsku ovlast sudjelovanja u postupcima imenovanja sudaca čime je stvoren pritisak na suce koji su odlučivali u njegovom slučaju. Isto tako, povredu prava na neovisan i nepristran sud gospodin Thiam je istaknuo u odnosu na javnog tužitelja navodeći da je podređen izvršnoj vlasti na čijem je čelu sami francuski predsjednik. Sud nije utvrdio povredu prava na neovisan i nepristran sud. U obrazloženju je navedeno da stupanje bivšeg francuskog predsjednika u kazneni postupak nije stvorilo neravnotežu među strankama i vođenju postupka. Istaknuto je da, unatoč tome što je za vrijeme trajanja sudskog postupka Sarkozy bio i predsjednik državnog tijela za imenovanje sudaca²⁸, nisu podneseni nikakvi konkretni dokazi kojima se može utvrditi da su suci bili pod Sarkozyjevim utjecajem. Također, utvrđeno je da su suci u svim postupcima pred francuskim sudovima imenovani u skladu sa zakonom te da su neovisni zbog toga što je njihov položaj nakon imenovanja zajamčen propisima o stalnosti službe i duljine trajanja sudačkih mandata. U pogledu neovisnosti javnog tužitelja u presudi je navedeno da javni tužitelj nije sud u smislu članka 6. Konvencije i da nije sudjelovao u donošenju sudskih odluka u konkretnom kaznenom postupku te se stoga ne primjenjuju te odredbe Konvencije.

5.9. Predmet *Bilgen protiv Turske*²⁹

U predmetu *Bilgen protiv Turske* podnositelj zahtjeva je Hüseyin Cahit Bilgen, turski sudac koji je dekretom premješten s mjesta predsjednika Osmog odjela Upravnog suda u Ankari na mjesto suca Regionalnog upravnog suda u Ankari 2005. godine, a sljedeće godine je premješten na mjesto suca Regionalnog upravnog suda u Sivasu. Dekrete o premještanju donijelo je Visoko vijeće sudaca i tužitelja, središnje tijelo koje odlučuje o organizaciji sudstva te imenovanju i premještanju sudaca. Dekreti su doneseni bez pristanka suca Bilgena i navođenja razloga za premještanje, a na takvu odluku prema zakonu nije moguće podnijeti žalbu. Nadalje, gospodin Bilgen je zahtijevao reviziju odluke o premještanju na sud u Sivasu ističući da je takvim premještanjem povrijeđeno pravo na obiteljski život i da mu je narušena sudačka neovisnost i profesionalna reputacija. Ministarstvo pravosuđa je na zahtjev odgovorilo navodeći da je

²⁸ Državno povjerenstvo za pravnu službu je tijelo koje ima ovlasti imenovanja sudaca u Francuskoj, a dodatno jamstvo neovisnosti sudstva u odnosu na izvršnu vlast propisano je tako da izvršna vlast ne može imenovati suca ako se tome usprotivi povjerenstvo.

²⁹ *Bilgen protiv Turske*, zahtjev br. 1571/07, presuda od 9. ožujka 2021.

Visoko vijeće sudaca i tužitelja premještaj učinilo na temelju potreba sudačke službe. Uza sve navedeno, na podneseni zahtjev gospodinu Bilgenu je uskraćena informacija o pojedinostima ocjene obavljanja sudačke dužnosti koje je službeno donijela turska Vlada, a na temelju koje su doneseni dekreti o premještaju. Nakon ovih postupaka gospodin Bilgen je u prosincu 2006. godine podnio zahtjev Europskom sudu za ljudska prava u kojem je naveo da je Visoko vijeće sudaca i tužitelja donosilo odluke o premještaju sudaca bez postavljenih kriterija i transparentnosti, što je protivno ustavnim odredbama o neovisnosti sudstva. Također, navedeno je da se bez zakonom propisane sudske kontrole takvih odluka omogućava korištenje mehanizma premještaja sudaca tako da se pojedini suci premještaju na manje poželjne lokacije radi stvaranja političkog pritiska. Sud je utvrdio povredu članka 6. Konvencije te je istaknuo važnost trodiobe vlasti, postupovnih ograničenja i neovisnosti sudstva. U obrazloženju presude je navedeno da turska vlada nije podnijela razloge potpunog izostanka prava na žalbu protiv odluke o premještaju sudaca. Istaknuto je da se zakonskom mogućnošću žalbe protiv odluka o nedobrovoljnom premještaju sudaca stvara jamstvo neovisnosti sudaca od vanjskih i unutarnjih utjecaja. Važnost ove presude je u tome što je sud utvrdio zabrinutost zbog zloupotrebe mehanizma premještanja sudaca, što dovodi do nepovjerenja u pravosuđe i neovisnost sudaca.

5.10. Predmet *Vasilescu protiv Rumunjske*³⁰

Rumunjska policija je gospođi Vasilescu privremeno oduzela određene vrijedne stvari zbog istrage koja se vodila protiv njezina supruga. Gospođa Vasilescu je podnijela zahtjev za povrat zadržanih stvari, ali na posljetku je rumunjski Vrhovni sud ocijenio da isključivu nadležnost u ovom slučaju ima Državno vijeće pošto je zahtjev za povrat stvari jednak istražnoj mjeri u kaznenom postupku. Gospođa Vasilescu je podnijela zahtjev Europskom sudu za ljudska prava jer nema pristup neovisnom i nepristranom sudu nakon što nije uspjela ostvariti povrat stvari. Sud je presudio povredu na koju se pozivala podnositeljica zahtjeva te istaknuo da se Državno vijeće ne može smatrati neovisnim sudom sukladno Konvenciji i time nije ostvareno pravo na pristup sudu. Sud je zaključio da iako je Državno vijeće imalo sudske ovlasti na razini okruga, djelovalo je kao član odjela državnog tužitelja i time je podređeno državnom tužitelju, a na višoj razini ministru pravosuđa. Stoga, s obzirom na to da ni Državno vijeće niti državni tužitelj nisu ispunjavali potrebne uvjete neovisnog suda, utvrđena je povreda članka 6. Konvencije.

³⁰ *Vasilescu protiv Rumunjske*, zahtjev br. 27053/95, presuda od 22. svibnja 1998.

6. Narušenje dojma neovisnosti

6.1. Predmet *Thaler protiv Austrije*³¹

Gospodin Thaler je austrijski liječnik kojemu je poništen ugovor s Tirolskim regionalnim zdravstvenim osiguravajućim odborom. Nakon poništenja ugovora gospodin Thaler je pokrenuo dva sudska postupka zbog niskih liječničkih honorara protiv Tirolskog regionalnog zdravstvenog osiguravajućeg odbora i Udruženja odbora za socijalna osiguranja. Nakon što je nadležno Arbitražno povjerenstvo odbacilo njegov tužbeni zahtjev, gospodin Thaler je podnio žalbu. Žalbu je odbacilo Regionalno žalbeno povjerenstvo, drugostupanjski sud u nadležan za liječničke sporove. Naposljetku, i austrijski Ustavni sud je odbacio žalbu gospodina Thalera u kojoj se pozvao na diskriminaciju i povredu prava na neovisan i nepristran sud zbog nevaljanog sastava Regionalnog žalbenog povjerenstva. Nakon postupaka pred austrijskim sudovima Europski sud za ljudska prava je presudio povredu prava na neovisan i nepristran sud. U obrazloženju presude istaknuto je da je povreda prava na neovisan i nepristran sud postojala već u prvostupanjskom postupku, ali je dovoljno utvrđenje povrede kod drugostupanjskog suda. Sud je utvrdio povredu prava na neovisan i nepristran sud u odnosu na drugostupanjsko Regionalno žalbeno povjerenstvo jer su dva člana iz sastava toga povjerenstva istovremeno i zamjenici direktora u Tirolskom regionalnom zdravstvenom osiguravajućem odboru – protiv kojeg je gospodin Thaler pokrenuo jedan od sudskih postupaka.

6.2. Predmet *Luka protiv Rumunjske*³²

Gospodin Luka je pokrenuo sudski postupak nakon što je dobio otkaz u poduzeću u kojem je radio kao menadžer i voditelj informatičkog odjela. Tužbom je zahtijevao poništenje odluke o otkazu i naknadu štete. Iako je rumunjski sud odlučio u njegovu korist, gospodin Luka se nije slagao s načinom obračuna dosuđene naknade štete i načinom izvršenja sudske odluke te je tvrdio da rumunjski sud nije neovisan i nepristran jer u svom sastavu ima suce porotnike, pozivajući se na sudsku praksu rumunjskog Ustavnog suda. Europski sud za ljudska prava je utvrdio povredu prava na neovisan i nepristran sud zaključivši da se Konvencija ne protivi pravu država stranaka na sudsko uređenje koje uključuje suce porotnike, ali da zakonsko uređenje u Rumunjskoj stvara dojam ovisnosti sudstva, omogućava vanjski utjecaj na suce porotnike te

³¹ *Thaler protiv Austrije*, zahtjev br. 58141/00, presuda od 3. veljače 2005.

³² *Luka protiv Rumunjske*, zahtjev br. 34197/02, presuda od 21. srpnja 2009.

izostavlja propisivanje jamstava u izvršenju sudačkih dužnosti. Kao primjeri očite povrede neovisnosti zbog položaja sudaca porotnika naveden je izostanak propisane stalnosti službe, nepostojanje zaštite od preuranjenog poništenja ugovora te mogućnost otkaza od strane organizacije u čije ime su izabrani na mjesto suca porotnika.

6.3. Predmet *Maktouf i Damjanović protiv Bosne i Hercegovine*³³

U predmetu *Maktouf i Damjanović protiv Bosne i Hercegovine* obojicu podnositelja zahtjeva su sudovi Bosne i Hercegovine osudili za ratne zločine nad civilnim stanovništvom u periodu od 1992. do 1995. godine. Iako su zasebno podnijeli svoje zahtjeve Europskom sudu za ljudska prava, odlučivanje o njihovim zahtjevima je spojeno jer su oba podnesena zbog povrede zabrane retroaktivnog kažnjavanja sukladno članku 7. Konvencije. Uz to, gospodin Maktouf se žalio na povredu članka 6. Konvencije navodeći da nije imao pravičan postupak pred neovisnim sudom jer je dva suca koja su odlučivala o njegovom predmetu imenovao Visoki predstavnik Bosne i Hercegovine na mandat od dvije godine s mogućnošću ponovnog imenovanja. Naveo je da kratkotrajnost mandata dovodi u sumnju njihovu sposobnost da odluke donose neovisno te da su suci neovisni tek kada su imenovani na mandate u trajanju od najmanje šest godina. Europski sud za ljudska prava je žalbu gospodina Maktoufa odbio kao nedopuštenu utvrdivši da ne postoje razlozi za pozivanje na povredu prava na neovisan sud. U obrazloženju je navedeno da su međunarodni suci u sastavu državnog suda Bosne i Hercegovine imenovani od strane njihovih država radi poticanja neovisnosti sudstva u odjelima za ratne zločine i radi stvaranja povjerenja javnosti u pravosuđe. Istaknuto je da ne postoje razlozi koji dovode u sumnju neovisnost međunarodnih sudaca u odnosu na političke organe države, stranke u postupku i instituciju Visokog predstavnika te da dodatno jamstvo neovisnosti predstavlja sama činjenica da se radi o profesionalnim sucima koje su imenovali zakonom propisani organi u državama iz kojih dolaze.

6.4. Predmet *Langborger protiv Švedske*³⁴

Gospodin Langborger je iznajmio stan u Stockholmu i ugovor o najmu stana je sadržavao klauzulu kojom se cijena najma određuje na temelju pregovora između udruge najmodavaca i udruge najmoprimaca. Gospodin Langborger nije bio zadovoljan cijenom najma i činjenicom da ga u pregovorima zastupa udruga najmoprimaca šireg područja Stockholma te zbog toga je

³³ *Maktouf i Damjanović protiv Bosne i Hercegovine*, zahtjevi br. 2312/08; 34179/08, presuda od 18. srpnja 2013.

³⁴ *Langborger protiv Švedske*, zahtjev br. 11179/84, presuda od 22. lipnja 1989.

predložio raskid postojećeg ugovora i sklapanje ugovora s fiksnom cijenom najma. Nakon što je najmodavac odbio njegov prijedlog, gospodin Langborger je podnio tužbu Odboru za nadzor najma kao nadležnom prvostupanjskom sudu. Njegovu tužbu je odbio i prvostupanjski i drugostupanjski sud, a oba suda odbila su i zahtjeve gospodina Langborgera za izuzećem sudaca porotnika zbog neovisnosti i nepristranosti jer su imenovani od strane nadležnih organizacija najmodavaca i najmoprimaca. Europski sud za ljudska prava je utvrdio povredu prava na neovisan sud ocijenivši da su se suci porotnici načelno pokazali kvalificiranima odlučivati o spornim pitanjima, ali u ovom konkretnom slučaju postoji sumnja u njihovu neovisnost i nepristranost. Također, u obrazloženju je navedeno da su suci porotnici imali uske veze s dvije udruge (udruga najmodavaca i udruga najmoprimaca) koje su ih predložile za imenovanje te da je gospodin Langborger imao opravdani razlog za sumnju u neovisnost i nepristranost sudaca porotnika upravo jer je u interesu organizacija najmodavaca i najmoprimaca zadržavanje sporne klauzule u ugovoru.

6.5. Predmet *Sramek protiv Austrije*³⁵

U predmetu *Sramek protiv Austrije* podnositeljica zahtjeva je državljanka SAD-a koja se Europskom sudu za ljudska prava žalila na postupak davanja dozvole za stjecanje zemljišta na temelju Tirolskog zakona o stjecanju vlasništva nekretnina. Naime, u želji da izgradi vikendicu u tirolskom selu Hopfgarten gospođa Sramek je uz pomoć lokalnih vlasti pristupila vlasnicima zemljišta koji je do tada korišten u poljoprivredne svrhe. Ugovor o kupoprodaji toga zemljišta je sklopljen 1973. g. Međutim, temeljem Tirolskog zakona o stjecanju vlasništva nekretnina koji je stupio na snagu s početkom 1974. g., ugovor o kupoprodaji nema pravni učinak dok nije odobren od Uprave za stjecanje vlasništva nekretnina (*Grundverkehrsbehörde*). Spomenuti zakon se primjenjuje na poljoprivredno i šumsko zemljište i bilo koje zemljište koje stječe fizička osoba koja nije austrijski državljanin. Lokalna uprava je odobrila stjecanje vlasništva nekretnine, ali nakon žalbe vladinog službenika u Tirolu gospođi Sramek je odbijena dozvola jer je strani državljanin uz obrazloženje da postoji opasnost da stranci u prevelikoj mjeri postanu vlasnici nekretnina.

Nakon što je austrijski Ustavni sud odbio njezinu tužbu, gospođa Sramek je podnijela zahtjev Europskom sudu za ljudska prava žaleći se da Regionalna uprava za prijenos vlasništva nekretnina koja je odlučivala u ovom slučaju, nije neovisan i nepristran sud. U trenutku

³⁵ *Sramek protiv Austrije*, zahtjev br. 8790/79, presuda od 22. listopada 1984.

odlučivanja spomenutu upravu su sačinjavala tri državna službenika iz vladinih tijela zaduženih za pitanja vlasništva poljoprivrednog i šumskog zemljišta od kojih je jedan član djelovao kao izvjestitelj. Sud je utvrdio povredu prava na neovisan sud istaknuvši da je za utvrđenje neovisnosti suda važno postojanje dojma neovisnosti. U obrazloženju je kao razlog izostanka dojma neovisnosti navedeno da je jedan od članova Regionalne uprave za prijenos vlasništva u podređenom položaju u pogledu njegovih dužnosti i organizacije njegove službe, što je stvorilo razumnu sumnju u neovisnost toga člana.

6.6. Predmet *Sacilor-Lormines protiv Francuske*³⁶

U predmetu *Sacilor-Lormines protiv Francuske* podnositelj zahtjeva je poduzeće koje je pokrenulo postupak dobrovoljne likvidacije. Poduzeće se bavilo rudarenjem željeza u pokrajini Lorraine te je zbog nemogućnosti pozitivnog poslovanja odlučilo odustati od svojih koncesija nad rudnicima. Prema tadašnjim posebnim propisima o rudarenju odgovornost poduzeća za rudnike prestaje kada se postupak odustanka od koncesije završi na temelju posebne naredbe nadležnog prefekta. Međutim, tijekom postupka odustanka od koncesija poduzeću Sacilor-Lormines su nametane upravne mjere kojima se otežavao postupak odustanka, a nadležno ministarstvo ekonomije, financija i industrije je istovremeno donosilo rješenja kojima se odbija odustanak od koncesija nad spornim rudnicima. Poduzeće je podnijelo više žalbi protiv rješenja nadležnog ministarstva i tražilo je naknadu štete pretrpljene zbog takvih rješenja. Također, poduzeće se žalilo i na spomenute upravne mjere Sudskom odjelu francuskog Državnog vijeća. Nakon što je Sudski odjel Državnog vijeća djelomično odbio žalbu, poduzeće je podnijelo zahtjev Europskom sudu za ljudska prava zbog povrede prava na neovisan i nepristran sud. Kao razlog povrede poduzeće je navelo činjenicu da je jednog od članova Sudskog odjela Državnog vijeća predsjednik Francuske dekretom imenovao glavnim tajnikom ministarstva ekonomije, financija i industrije. Sporna je okolnost da je isto ministarstvo protivna stranka u sporu s podnositeljem zahtjeva pred francuskim sudovima. Europski sud za ljudska prava je presudio povredu prava na neovisan sud našavši utemeljenima sumnje poduzeća Sacilor-Lormines u neovisnost članova Sudskog odjela Državnog vijeća. Sud je također istaknuo da je sporno imenovanje izazivalo još veću sumnju u neovisnost i nepristranost zbog činjenice da je jednom od članova Državnog vijeća ponuđena visoka pozicija u spomenutom ministarstvu u tijeku ili i prije spornih postupaka.

³⁶ *Sacilor-Lormines protiv Francuske*, zahtjev br. 65411/01, presuda od 9. studenog 1996.

6.7. Predmet *Incal protiv Turske*³⁷

Gospodin Incal je po zanimanju odvjetnik koji je bio član Narodne stranke rada u Turskoj. U okviru svoga političkog djelovanja zajedno sa svojim kolegama iz stranke gospodin Incal je dijelio letke kojima se kritiziraju mjere lokalnih vlasti usmjerene protiv ilegalnih trgovaca i nezakonitog stanovanja. Osim dijeljenja letaka, stranka je od vlasti zahtijevala poduzimanje drukčijih mjera. Međutim, takvo stranačko djelovanje i zahtjeve je turski Nacionalni sigurnosni sud utvrdio kao nezakonite jer sadržavaju separatističku propagandu. Presudu je donijelo sudsko vijeće od tri suca, od kojih je sukladno zakonu jedan od članova sudskog vijeća vojna osoba. U tom sudskom postupku Nacionalni sigurnosni sud je gospodina Incala osudio na kaznu zatvora od šest mjeseci radi sudjelovanja u pripremi letaka koji sadržavaju mržnju i neprijateljstvo. Gospodin Incal je podnio zahtjev Europskom sudu za ljudska prava u kojem se pozvao na povredu prava na pravičan postupak pred neovisnim i nepristranim sudom. Sud je usvojio zahtjev podnositelja obrazlažući da je postojao opravdani strah za spomenutom povredom jer je jedan od sudaca u spornom sudskom postupku vojni sudac koji je mogao biti pod utjecajem okolnosti koje nisu vezane za slučaj. Sud je naglasio da je sustav imenovanja vojnih sudaca u turske kaznene sudove bio takav da je stvarao sumnju u neovisnost. Također, istaknuto je da se sudjelovanje vojnog suca u kaznenim postupcima protiv civila može interpretirati kao intervencija oružanih snaga u područje građanskog pravosuđa te je time narušen dojam neovisnosti suda kao jedan od temelja demokratskih društava.

6.8. Predmet *McGonnell protiv Ujedinjenog Kraljevstva*³⁸

U predmetu *McGonnell protiv Ujedinjenog Kraljevstva* podnositelj zahtjeva je vlasnik vinarije na britanskom otoku Guernsey. Zbog financijskih problema se preselio u poljsku šupu koja se nalazi na zemljištu vinarije. Nakon toga, gospodin McGonnell je lokalnim vlastima podnio zahtjev za izdavanje dozvole za prenamjenu poljske šupe u stambeni prostor. Pošto je zahtjev odbijen, gospodin McGonnell je podnio žalbu Kraljevskom sudu u Guernseyu koja je odbijena jer zahtjev nije u skladu s propisanim građevinskim planom razvoja. U svom zahtjevu Europskom sudu za ljudska prava gospodin McGonnell se žalio na povredu prava na neovisan i nepristran sud jer je predsjednik Kraljevskog suda u Guernseyu ujedno protiv njega postupao kao sudski izvršitelj u istoj pravnoj stvari. Također, u zahtjevu je istaknuto da je sudski izvršitelj

³⁷ *Incal protiv Turske*, zahtjev br. 22678/93, presuda od 9. lipnja 1998.

³⁸ *McGonnell protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, zahtjev br. 28488/95, presuda od 8. veljače 2000.

prije pokretanja sudskog postupka predsjedao tijekom koje je usvojilo građevinski plan razvoja. Sud je utvrdio povredu prava na neovisan i nepristran sud potvrđujući okolnosti na koje se pozvao podnositelj zahtjeva. U obrazloženju je istaknuto da je sudski izvršitelj obavljao više sudskih i nesudskih funkcija koje su vezane za predmet gospodina McGonnella te zbog toga je stvoren dojam o ovisnosti sudstva.

6.9. Predmet *Ramos Nunes de Carvalho e Sà protiv Portugala*³⁹

Gospođa Ramos Nunes de Carvalho e Sà je portugalska sutkinja protiv koje su tijekom 2010. i 2011. godine pokrenuta tri disciplinska postupka zbog optuživanja sudskog inspektora odgovornim za njezin učinak nazivajući inspektora lažovom i optužujući ga za nedostatak discipline, kao i zbog lažnog svjedočenja i zahtijevanja od sudskog istražitelja da ne poduzima disciplinske radnje protiv svjedoka. Visoko sudsko vijeće, nadležno u disciplinskim postupcima protiv sudaca, osudilo je gospođu Ramos na ukupno 280 dana suspenzije i novčanu kaznu od 20 dnevnih plaća. Gospođa Ramos je podnijela žalbu portugalskom Vrhovnom sudu koji presudom neznatno smanjio suspenziju. U svom zahtjevu Europskom sudu za ljudska prava gospođa Ramos se pozvala na povredu prava na neovisan i nepristran sud u odnosu na Sudski odjel Vrhovnog suda. Kao razlog povrede istaknuta je činjenica da je predsjednik Visokog sudskog vijeća istovremeno i predsjednik Vrhovnog suda, a koji svake godine imenuje članove Sudskog odjela Vrhovnog suda. Gospođa Ramos je također istaknula da, pošto je ispitivao žalbe protiv disciplinskih odluka Visokog sudskog vijeća, Sudski odjel Vrhovnog suda nije bio odvojen od Visokog sudskog vijeća zbog svoje vezanosti u jednoj osobi predsjednika. Sud je presudio nepostojanje povrede prava na neovisan i nepristran sud u odnosu na Sudski odjel Vrhovnog suda navodeći da dvojna funkcija predsjednika Vrhovnog suda nije davala sumnju u neovisnost i objektivnu nepristranost toga suda u odlučivanju o žalbi protiv odluka Visokog sudskog vijeća. U obrazloženju je utvrđeno da povreda ne postoji jer se radi o sucima najvišeg suda u Portugalu čiji je položaj zajamčen propisima o stalnosti službe. U odnosu na Visoko sudsko vijeće istaknuto je da jamstva neovisnosti sudaca postoje zbog primjene Zakona o sucima kojim se uređuje postupak imenovanja sudaca utemeljen na objektivnim kriterijima poput starosti i pripadnosti određenom sudskom odjelu.

³⁹ *Ramos Nunes de Carvalho e Sà protiv Portugala*, zahtjev br. 55391/13; 57728/13; 74041/13, presuda od 6. studenog 2018.

7. Pravo na neovisan sud u praksi hrvatskih sudova

Ustavom Republike Hrvatske je propisano da svatko ima pravo da zakonom ustanovljeni neovisni i nepristrani sud pravično i u razumnom roku odluči o njegovim pravima i obvezama, ili o sumnji ili optužbi zbog kažnjivog djela.⁴⁰

Županijski sud u Rijeci je Vrhovnom sudu podnio prijedlog za delegaciju mjesne nadležnosti Županijskom sudu u Puli u kaznenom postupku iz 2018. godine. U prijedlogu za delegaciju mjesne nadležnosti navedeno je da je više sudaca Županijskog suda u Rijeci, uključujući predsjednika suda, u prijateljskim odnosima s pojedinim okrivljenicima u ovom kaznenom predmetu i članovima obitelji pojedinih okrivljenika. Naglašeno je da su o tim okolnostima izvještavali lokalni mediji prenoseći iskazano nepovjerenje pojedinih građana te su time stvoreni razlozi za prijenos mjesne nadležnosti. U donesenom rješenju Vrhovni sud utvrđuje da takvi prijateljski odnosi izazivaju nepovjerenje i opravdanu sumnju u objektivnost i nepristranost suda, što predstavlja važan razlog za određivanje drugog stvarno nadležnog suda za postupanje u ovom kaznenom predmetu. Nadalje, u rješenju je obrazloženo da su načela neovisnosti i nepristranosti jedna od temeljnih načela u postupanju pravosudnih tijela te da neovisan sud mora u svakom trenutku biti otporan na vanjske pritiske i ostavljati jasan i nedvosmislen dojam neovisnosti i objektivnosti prema vani. Također, istaknuto je da su spomenuta načela temelj principa vladavine prava koja se moraju održavati u tijeku cijelog sudskog postupka.⁴¹

U predmetu iz 1996. godine tuženici iz sudskog postupka pred Općinskim sudom u Sinju su Vrhovnom sudu uputili prijedlog za određivanje drugog stvarno nadležnog suda. Naime, u prijedlogu je zahtijevano izuzeće predsjednika suda i svih sudaca Općinskog suda u Sinju i delegacija predmeta drugom općinskom sudu s područja Županijskog suda u Splitu kao razlog navodeći činjenicu da je sadašnji predsjednik suda kao odvjetnik zastupao tužitelja, te u njegovo ime i podigao tužbu. Vrhovni sud je odbio prijedlog tuženika uz obrazloženje da Općinski sud u Sinju uz predsjednika suda ima još pet sudaca koji mogu odlučivati u ovom predmetu te da je dodijeljeni sudac u odnosu na predsjednika suda potpuno neovisan u donošenju odluke. Također, istaknuto je da bi spomenute okolnosti mogle biti razlog za delegaciju samo u slučaju kada bi postojale i druge okolnosti koje bi osnovano upućivale na zaključak da bi kod drugog

⁴⁰ Ustav Republike Hrvatske, NN 56/90, 135/97, 08/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10, 05/14, čl. 29. st. 1.

⁴¹ Vrhovni sud Republike Hrvatske, posl. br. Kr 73/2018-4 od 19. rujna 2018.

stvarno nadležnog suda prava stranaka u postupku bila bolje osigurana. Pošto nikakve druge okolnosti nisu navedene sud je odbio prijedlog tuženika.⁴²

Sličan predmet nalazimo 2020. godine kada je optuženik M. P. B. u predmetu Općinskog suda u Zadru podnio prijedlog da se za suđenje u tom kaznenom postupku odredi neki drugi stvarno nadležan sud. Optuženik u prijedlogu navodi da se od sutkinje I. P.-K. i ostalih sudaca ne može očekivati objektivno i nepristrano obavljanje sudačke dužnosti jer je opunomoćenik privatnog tužitelja u ovom kaznenom postupku odvjetnik I. B., koji je suprug predsjednice Kaznenog odjela Općinskog suda u Zadru A. B., koja je nadređena sutkinji I. P.-K. i ostalim sucima Kaznenog odjela tog suda. Vrhovni sud je odbio prijedlog optuženika M. P. B. U svom obrazloženju utvrđuje da se u prijedlogu predlagatelja ne radi o važnim razlozima za prijenos mjesne nadležnosti te navedene okolnosti koje su istaknute kao razlog za prijenos nadležnosti nisu osnovane. Prema tome, sud ističe da je optuženik očito nezadovoljan činjenicom da se protiv njega vodi kazneni postupak te da „suci sude neovisno i nepristrano, samo na temelju Ustava, zakona i činjenica koje proizlaze iz spisa, dok predsjednik odjela prati rad sudaca raspoređenih u odjel, obavlja nadzor nad urednim i pravodobnim obavljanjem poslova u odjelu, brine se o učinkovitosti rada odjela, no ne utječe na odluke koje suci donose u konkretnim predmetima“.⁴³

U predmetu iz 2016. godine sudac pojedinac Općinskog suda u Zadru je predložio da se za vođenje kaznenog postupka odredi neki drugi stvarno nadležan sud obrazlažući prijedlog činjenicom da je okrivljenik odvjetnik iz Zadra koji je u dobrim odnosima sa sucima toga suda te je svrhovito odrediti drugi mjesno nadležan sud radi otklanjanja sumnje u pristranost toga suda. Vrhovni sud je rješenjem odbio prijedlog Općinskog suda u Zadru jer ne postoje važni razlozi za prenošenje mjesne nadležnosti. U svom obrazloženju Vrhovni sud, između ostalog, utvrđuje da i kada bi okrivljeni odvjetnik poznao sve suce Općinskog suda u Zadru, to ne bi upućivalo na nepristranost te da dobri odnosi sudaca i stranaka u postupku predstavljaju samo osnovu za otklon pojedinog suca. Također, navodi se da je sudac „dužan postupati nepristrano i neovisno o stavovima društva i njegovim odnosima s društvenim skupinama i pojedincima, savjesno i pravilno primjenjujući propise“ te je neprihvatljiv stav prvostupanjskog suda „da bi u svim postupcima u kojima se u svojstvu okrivljenika ili oštećenika pojavljuju odvjetnici sa

⁴² Vrhovni sud Republike Hrvatske, posl. br. Gr-960/1996-2 od 18. prosinca 1996.

⁴³ Vrhovni sud Republike Hrvatske, posl. br. Kr 98/2020-3 od 7. prosinca 2020.

sjedištem ureda u Zadru bilo svrhovito odrediti drugi mjesno nadležni sud, zbog čega im ne bi trebali suditi kada se ti isti odvjetnici pojavljuju kao stranke u postupku“.⁴⁴

U kaznenom postupku pred Županijskim sudom u Zagrebu u povodu podnesene žalbe protiv presude Općinskog suda u Slavanskom Brodu u žalbi je prvooptuženik istaknuo da mu je povrijeđeno pravo na pravično suđenje zajamčeno Ustavom i Konvencijom za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda. Žalitelj (prvooptuženik) se pozvao na povredu prava na neovisan i nepristran sud u odnosu na Općinski sud u Slavanskom Brodu jer je kaznenu prijavu protiv njega podnio P. D., sudac Županijskog suda u Slavanskom Brodu, koji je izravno nadređen Općinskom sudu u Slavanskom Brodu, a koji je rješenjem odbio njegov prijedlog za prenošenje nadležnosti Općinskog suda u Slavanskom Brodu na neki drugi stvarno nadležan sud te uz to uskratio drugooptuženiku pravo da ga brani odvjetnik Ž. D., kao njegov izabrani branitelj. Također, povredu prava na neovisan i nepristran sud žalitelj je istaknuo i u odnosu na činjenicu da mu je sutkinja J. K. otvoreno predbacivala podnošenje zahtjeva za suđenje u razumnom roku u pogledu ovog kaznenog postupka te što mu je u dva navrata uskratila pravo na audio snimanje rasprave. Na kraju, ta povreda je istaknuta i u odnosu na činjenicu da je sudac P. D., koji je protiv žalitelja podnio kaznenu prijavu, donio odluku povodom žalbe protiv rješenja kojom mu se uskraćuje drugooptuženiku pravo na izabranog branitelja, odvjetnika Ž. D. Županijski sud u Zagrebu nije utvrdio povredu ni u jednom slučaju. U svom obrazloženju sud navodi da činjenica da je P. D., kao predsjednik vijeća pred Županijskim sudom u Slavanskom Brodu vodio kazneni postupak protiv prvooptuženog, a nakon toga podnio kaznenu prijavu protiv drugooptuženog u povodu koje je vođen kazneni postupak pred Općinskim sudom u Slavanskom Brodu, ne čini upitnom sudačku neovisnost J. K. kao sutkinje hijerarhijski nižeg suda. Nadalje, pozivanje na spomenutu povredu u odnosu na žalbu protiv rješenja kojim je odvjetniku Ž. D. uskraćena obrana drugooptuženika, sud obrazlaže kao irelevantnu. Na kraju, sud utvrđuje nepostojanje spomenute povrede u odnosu na činjenicu da je Županijski sud u Slavanskom Brodu odbio prijedlog drugooptuženika za prenošenje nadležnosti na neki drugi stvarno nadležan sud, s obzirom na to da je taj sud, kao drugostupanjski odlučivao o žalbi na presudu.⁴⁵

⁴⁴ Vrhovni sud Republike Hrvatske, posl. br. Kr 151/16-3 od 7. prosinca 2016.

⁴⁵ Županijski sud u Zagrebu, posl. br. Kž-743/2018-6 od 2. listopada 2018.

8. Zaključak

Važna je uloga Europskog suda za ljudska prava u očuvanju vrijednosti demokratskog društva i vladavine prava jer svojim presudama djeluje preventivno u svrhu otklanjanja povreda Konvencije. Sudsku praksu u odnosu na pravo na neovisan sud možemo podijeliti u četiri skupine: politička neovisnost, unutarnja neovisnost, neovisnost od zakonodavne i izvršne vlasti i dojam neovisnosti suda. Iako se često međusobno isprepliću, svaka od skupina ima elemente po kojima se razlikuje. Politička neovisnost suda i neovisnost od zakonodavne i izvršne vlasti su dvije skupine koje se u sudskoj praksi podudaraju u mnogim slučajevima. Međutim, bitna razlika se nalazi u tome što povreda prava na neovisan sud zbog utjecaja politike nastaje kada se pojedinci ili skupine koriste zakonodavnom i izvršnom vlasti radi postizanja svojih političkih ciljeva. S druge strane, u slučajevima kada izostaju politički ciljevi, povreda zbog ovisnosti suda o zakonodavnoj i izvršnoj vlasti postoji kada je ustavom i zakonom propisana mogućnost utjecaja zakonodavne i izvršne vlasti na sudbenu vlast ili takve povrede nastaju u praksi bez obzira na to imaju li temelj u nekom propisu. Nadalje, slučajevi povreda unutarnje neovisnosti sudstva tiču se međusobne ovisnosti različitih sudaca ili sudova, a najčešće se radi o zloupotrebi položaja nadređenosti. Na kraju, dojam neovisnosti sudstva odnosi se na pitanje je li stvorena sumnja ili narušeno povjerenje javnosti u neovisnost sudstva, a najčešće do povrede dolazi zbog loših zakonskih rješenja. Iako Europski sud za ljudska prava svojim presudama izravno ili neizravno stvara utjecaj koji izlazi iz okvira Konvencije, prvenstvena uloga suda nije donošenje apstraktnih sudova već donošenje presude temeljem specifičnih okolnosti slučaja.

Literatura

Članci i knjige

Van Dijk et al., Theory and Practice of the European Convention on Human rights, 5. izdanje

Owen M. Fiss, The Limits of Judicial Independence, The University of Miami Inter-American Law Review, Vol. 25, No. 1 (Jesen, 1993.)

Triva, Siniša; Dika, Mihajlo, Građansko parnično procesno pravo, Narodne novine, Zagreb, 2004.

Harris, O'Boyle i Warbrick, Law of the European Convention on Human rights, 3. izdanje

Vodič kroz članak 18. Europske konvencije o ljudskim pravima, Tajništvo Vijeća Europe, 2022.

Praksa Europskog suda za ljudska prava

Miroslava Todorova protiv Bugarske, zahtjev br. 40072/13, presuda od 19. listopada 2021.

Selahattin Demirtaş protiv Turske (br. 2), zahtjev br. 14305/17, presuda od 22. prosinca 2020.

Guðmundur Andri Ástráðsson protiv Islanda, zahtjev br. 26374/18, presuda od 1. prosinca 2020.

Holm protiv Švedske, zahtjev br. 14191/88, presuda od 25. studenog 1993.

Agrokompleks protiv Ukrajine, zahtjev br. 23465/03, presuda od 6. listopada 2011.

Parlov-Tkalčić protiv Hrvatske, zahtjev br. 24810/06, presuda od 22. prosinca 2009.

Denisov protiv Ukrajine, zahtjev br. 76639/11, presuda od 25. rujna 2018.

Procola protiv Luxemburga, zahtjev br. 14570/89, presuda od 28. rujna 1995.

UFC Que Choisir Côte d'Or protiv Francuske, zahtjev br. 39699/03, presuda od 30. lipnja 2009.

Reczkowicz protiv Poljske, zahtjev br. 43447/19, presuda od 22. srpnja 2021.

Advance Pharma Sp. Z.o.o. protiv Poljske, zahtjev br. 1469/20, presuda od 3. veljače 2022.

Grzeda protiv Poljske, zahtjev br. 43572/18, presuda od 15. ožujka 2022.

Cambell i Fell protiv Ujedinjenog Kraljevstva, zahtjev br. 7819/77; 7878/77, presuda od 28. lipnja 1984.

Filippini protiv San Marina, zahtjev br. 10526/02, presuda od 26. kolovoza 2003.

Pabla Ky protiv Finske, zahtjev br. 47221/99, presuda od 22. lipnja 2004

Thiam protiv Francuske, zahtjev br. 80018/12, presuda od 18. listopada 2018.

Bilgen protiv Turske, zahtjev br. 1571/07, presuda od 9. ožujka 2021.

Vasilescu protiv Rumunjske, zahtjev br. 27053/95, presuda od 22. svibnja 1998.

Thaler protiv Austrije, zahtjev br. 58141/00, presuda od 3. veljače 2005.

Luka protiv Rumunjske, zahtjev br. 34197/02, presuda od 21. srpnja 2009.

Maktouf i Damjanović protiv Bosne i Hercegovine, zahtjev br. 2312/08; 34179/08, presuda od 18. srpnja 2013.

Langborger protiv Švedske, zahtjev br. 11179/84, presuda od 22. lipnja 1989.

Sramek protiv Austrije, zahtjev br. 8790/79, presuda od 22. listopada 1984.

Sacilor-Lormines protiv Francuske, zahtjev br. 65411/01, presuda od 9. studenog 1996.

Incal protiv Turske, zahtjev br. 22678/93, presuda od 9. lipnja 1998.

McGonnell protiv Ujedinjenog Kraljevstva, zahtjev br. 28488/95, presuda od 8. veljače 2000.

Ramos Nunes de Carvalho e Sà protiv Portugala, zahtjev br. 55391/13; 57728/13; 74041/13, presuda od 6. studenog 2018.

Praksa hrvatskih sudova

Vrhovni sud Republike Hrvatske, posl. br. Kr 73/2018-4 od 19. rujna 2018.

Vrhovni sud Republike Hrvatske, posl. br. Gr-960/1996-2 od 18. prosinca 1996.

Vrhovni sud Republike Hrvatske, posl. br. Kr 98/2020-3 od 7. prosinca 2020.

Vrhovni sud Republike Hrvatske, posl. br. Kr 151/16-3 od 7. prosinca 2016.

Županijski sud u Zagrebu, posl. br. Kž-743/2018-6 od 2. listopada 2018.